

Stanisław Stawicki

Konferencja drezdeńska poświęcona kształceniu kadr konserwatorskich

---

Ochrona Zabytków 37/2 (145), 130-132

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wiony został krótki rys historyczny garncarstwa Lubelszczyzny, które w drugiej połowie XIX w. osiągnęło na tym terenie nie spotykany gdzie indziej rozwój, i któremu przemiany zachodzące na wsi polskiej po drugiej wojnie światowej zadały decydujący cios. Pomimo tak szybkich przemian jedynie ośrodek w Łązku Ordynackim doczekał się pełnego opracowania monograficznego, inne z biegiem lat mogą ulec zapomnieniu. W dalszym ciągu referatu autor omówił historię ośrodka garncarskiego w Pawłowie (woj. chełmskie) oraz w dużym skrócie przedstawił poszczególne etapy pracy garncarza.

Mgr Cz. Kiełboń (PDE — Oddział w Lublinie) omówił stan młynów wodnych i wiatraków na terenie Lubelszczyzny na przełomie XIX i XX w. oraz w latach międzywojennych, a następnie scharakteryzował zniszczenia w tej grupie obiektów w latach pięćdziesiątych bieżącego stulecia. Poruszył też problem konieczności zaktywizowania prac ewidencyjnych i dokumentacyjnych dotyczących młynów i wiatraków, bo być może za lat kilka lub kilkanaście obiektów tych już nie będzie. W referacie przedstawione zostało też zagadnienie ewidencji urządzeń produkcyjnych, zarówno wytwarzanych ręcznie przez lokalnych rzemieślników, jak i powstałych w zakładach przemysłowych w końcu XIX w. Poruszona też została kwestia opracowywania inwentaryzacji konserwatorskich, połączonych z pełną dokumentacją historyczną dla wybranych najbardziej cennych okazów oraz konieczność zabezpieczenia obiektów istniejących.

Arch. Wojciech Jankowski z Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie przedstawił cel i zasady ewidencji zabytków budownictwa oraz w wielkim skrócie omówił rozwój tej akcji, począwszy od „kart zielo-

nych” prowadzonych od końca 1959 r. i „kart białych” opracowanych i wprowadzonych do użytku przez ODZ na początku 1976 r.

Dr Jan Górak na przykładzie wybranych kart omówił najczęściej powtarzające się błędy w trakcie ich opracowywania. Zwrócił uwagę na konieczność dokładniejszych pomiarów i większej precyzji rysunku. Wiele rysunków, szczególnie w „kartach zielonych”, było niezbyt dokładnych, co prowadziło do błędnych informacji o obiekcie.

Komunikat mgra Józefa Stefańskiego zawierał rys historyczny badań etnograficznych na terenie województwa chełmskiego, zaś mgr Kazimierz Słowik zaprezentował własne spojrzenie na obecne „mody” zdobienia budynków mieszkalnych na wsi, twierdząc, że tak często krytykowane układanki z kawałków ceramiki, szkła i kamieni wynikają z potrzeb estetycznych mieszkańców wsi i jako takie, bez względu na odczucia odbiorców, są zjawiskiem w kulturze wsi godnym zadokumentowania.

W ostatnim referacie narady mgr Karol Majewski i mgr Ryszard Dziadosz na przykładzie przeniesionego na teren wsi wiatraka „koźlaka” omówili problemy związane z adaptacją opuszczonych obiektów przemysłowych na cele rekreacyjne.

W trakcie dyskusji, która wywiązała się w przerwie między obradami, doc. Anna Zambrzycka-Kunachowicz (UJ) wskazała m.in. na potrzebę wykorzystywania w dokumentacjach etnograficznych PKZ już opracowanych wyników badań etnograficznych gromadzonych przez ośrodki uniwersyteckie. Mgr Wojciech Marchlewski (OBiK) zwrócił uwagę na celowość obszerniejszego analizowania w dokumentacjach zagadnień związanych z konstrukcją i techniką budowlaną, zaś doc. Leszek Dzie-

giel (Instytut Krajów Tropikalnych Akademii Rolniczej w Krakowie) uwypuklił celowość uwzględniania w dokumentacjach historycznych wsi zagadnień rozprzestrzeniania się rzemiosła. Mgr Bogumiła Szuchowa (PDE — Oddział w Kielcach) poruszyła problem dokumentowania w studiach dawnych układów przestrzennych wsi i kształtów działek, które mogą ulec zatarciu w wypadku ewentualnych komasacji gruntów, natomiast arch. Mikołaj Kornecki (Pracownia Dokumentacji i Ewidencji Konserwatorskiej PKZ — Oddział w Krakowie) wskazał na zasadność wykonania opracowań zbiorczych wsi obejmujących różne tematy, dzięki czemu zaistnieje możliwość ustalenia kryteriów wyodrębniających typowe formy budownictwa. Mgr Zbigniew Jagodziński (Pracownia Dokumentacji i Ewidencji Konserwatorskiej PKZ — Oddział w Krakowie) postulował ujednolicenie form dokumentacji przy opracowywaniu podobnych tematów, zaś mgr Karol Gruszczyk (WKZ — Bielsko-Biała) podkreślił przydatność podejmowanych przez Pracownię Dokumentacji Etnograficznych PKZ szerokich badań inwentaryzacyjnych i ewidencyjnych zarówno w zakresie budownictwa, jak i urządzeń przemysłowych.

W drugim dniu spotkania uczestnicy zapoznali się z układem urbanistycznym i budownictwem drewnianym Kazimierza Dolnego oraz w trakcie objazdu obejrżeli budownictwo ludowe w Niezdowie, Kamieniu, Piotrowinie i Urzędowie. W Urzędowie zwiedzili też miejscowy ośrodek garncarski — jeden z nielicznych czynnych jeszcze na terenie Lubelszczyzny. Objazd zakończony został zwiedzeniem Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie.

Czesław Kiełboń

KONFERENCJA DREZDEŃSKA POŚWIĘCONA KSZTAŁCENIU KADR KONSERWATORSKICH

W dniach od 5 do 10 września 1983 r. odbyło się w Dreźnie międzynarodowe spotkanie konserwatorów i specjalistów zajmujących się kształceniem kadr konserwatorskich. Gospodarzem tego spotkania był Wydział Konserwacji Drezdeńskiej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych (Hochschule für Bildende Künste Dresden — Abteilung Restaurierung, HBK-AR). Pomocy organizacyjnej i administracyjnej udzieliła konferencji Narodowa Rada Muzeów NRD (Nationaler Museumsrat DDR), natomiast stroną koordynującą oraz wspomagającą finansowo był Komitet Konserwatorski Międzynarodowej Rady Muzeów (The International Council of Museums — Conservation Committee). Grupa robocza tego Komitetu przyjęła nazwę *Kształ-*

cenie w zakresie konserwacji i restauracji (Training in conservation and restoration), zaś spotkania tego typu symbol: ICOM-CC-TCR.

Posiedzenia konferencji podzielone zostały na siedem roboczych sesji, niezależnie od sesji wstępnej poświęconej szkolnictwu konserwatorskiemu NRD. Otwarcia obrad, których miejscem był gmach Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych, dokonał Hans Christoph von Imhoff — główny koordynator ICOM-CC-TCR, przy współudziale dra Johana Lodewijks (Ministerium van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur Rijks-

Wystąpieniami inauguracyjnymi obrady były dwa referaty:

— prof. dra Ingo Sandnera (rektora HBK i kierownika AR) na temat

rozwoju studiów konserwatorskich w NRD, zapoczątkowanych w 1973—1974 r. przez powołany Wydział Konserwacji w Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych w Dreźnie oraz — dra Gerharda Diessnera (Museum für Deutsche Geschichte — Abteilung Aus- und Weiterbildung) na temat programu i charakteru kursów organizowanych przez Sekcję Szkolenia i Doksztalcania, działającą przy Muzeum Historii Niemiec w Berlinie.

Sesja I (5. IX) nosiła tytuł: *Dyskusja na temat końcowej formuły definicji zawodu konserwatora (Discussion of the final form of the definition of the profession)*. Tę część obrad poprzedziły dwa referaty omawiające pojęcia *konserwacja-restau-*

racja oraz konserwator-restaurator jako określenia kompromisowe, a także niezbędne kwalifikacje i cechy psychofizyczne profesjonalisty w zakresie konserwacji i restauracji dzieł sztuki. Referaty wprowadzające wygłosili: Agnes Ballestrum (Rheinisches Amt für Denkmalpflege, Bonn) oraz H. Ch. von Imhoff przy współudziale Eleanor Mc Millan i Paula N. Perrot (Smithsonian Institution, Washington).

Tematem sesji II (6. IX) były: *Dydaktyczne zajęcia naukowe i kształcenie w zakresie konserwacji (Scientific training and education in conservation)*. W ciągu trwania tej części obrad wygłoszono siedem referatów, w których przedstawiono zakres i znaczenie zajęć naukowych w procesie kształcenia konserwatorskiego, m. in.: *Zajęcia naukowe w studiach konserwatorskich (Scientific training in conservation)* — J. Lodewijks; *Zajęcia naukowe w zakresie konserwacji zabytków drewnianych (Scientific training in the conservation of wooden cultural property)* — Sadatoshi Miura (National Research Institut of Cultural Properties, Tokio); *Podstawy wykształcenia naukowego konserwatorów (Die naturwissenschaftliche Grundlagenausbildung von Restauratoren)* — Hans P. Schramm (HBK-AR).

Obrady Sesji III (6. IX) dotyczyły z kolei tematu: *Nauczanie i problemy badawcze — udział studentów (Teaching and research — the student participation)*. W czasie jej trwania wygłoszono pięć referatów, z których dwa pierwsze (nam najbliższe) oparte były na doświadczeniach dydaktycznych wydziałów konserwacji znajdujących się na wyższych uczelniach plastycznych. Pierwszy z nich to referat prof. dra Władysława Slesińskiego z krakowskiej ASP: *Dyplom jako uwieńczenie studiów konserwatorskich (Diplom als Krönung der Restauratorenstudien)** oraz prof. I. Sandnera: *Tezy do problemu — badania i postęp jako elementy wykształcenia konserwatorskiego (Thesen zum Problem — Forschung und Entwicklung als Bestandteil der Ausbildung)* i B. Heringa: *Opracowanie tematów naukowych jako element wykształcenia konserwatorskiego (Die Bearbeitung naturwissenschaftlicher Themen als Bestandteil der Restauratoren Ausbildung)*.

Obrady Sesji IV (8. IX) poświęcone były programom kształcenia konserwatorów (*National training programmes*) na przykładzie różnych dziedzin sztuki oraz różnych krajów. Wszystkie wygłoszone na ten temat referaty dalekie były od wyczerpania problematyki, ze względu jednak na duże zróżnicowanie środowisk oraz złożoność i bogactwo

problemów konserwatorskich warto przytoczyć ich tytuły:

— *Doświadczenia w nauczaniu konserwacji rzeźby polichromowanej (Experience d'enseignement de la restauration de sculptures polychromes)* — M. Serck i G. Terfve (Institut Royal du Patrimoine Artistique — Bruksela);

— *Kształcenie konserwatorów dla potrzeb dzieł sztuki trwale związanej z architekturą (Zur Ausbildung von Restauratoren für Architekturfassungen)* — dr D. Rehbaum (Fachschule für Werbung und Gestaltung Berlin — Abteilung Potsdam);

— *Kształcenie konserwatorów w Bawarii (Training of conservators in the Bavarian State)* — dr Karl L. Dasser (Bayerisches Landesamt für Denkmalpflege — Monachium);

— *Stan wiedzy i praktyki konserwatorskiej w Chile — szkolenie konserwatorów — Massors M. Duran (Biblioteca Nacional — Santiago de Chile);*

— *Program Instytutu COURTAULD w zakresie kształcenia konserwatorów malarstwa (The Courtauld Institute training programme in the conservation of painting)* — Stephen Rees-Jones (Courtauld Institute of Art — Londyn);

— *Program studiów na COLUMBIA-Now York University w zakresie konserwacji zbiorów bibliotecznych i muzealnych (The Columbia-NYU training program in library and archives conservation)* — prof. Norbert S. Baer i Paul N. Banks (New York University);

— *Indywidualny i krajowy program kształcenia konserwatorów (Individual and national programme and syllabi)* — Karen Finch (The Textile Conservation Centre — Hampton Court Palace);

— *Książki specjalistyczne z dziedziny kształcenia konserwatorów (Fachbücher für die Ausbildung von Restauratoren)* — Wolfgang Wächter (Deutsche Bücherei — Lipsk).

Temat sesji V (8. IX) brzmiał: *Kształcenie i przygotowanie wykładowców z zakresu konserwacji (Education and training of conservation teachers)*. Ten ciekawy problem został zaledwie zasygnalizowany dwoma wystąpieniami:

— *Uwagi dotyczące wykładowców z dziedziny konserwacji w Ameryce Północnej (A survey of conservation instructors in North American Training Programmes)* — Barbara Ramsay (National Gallery of Canada — Ottawa);

— *Kryteria ocen dla studentów konserwacji — problemem wykładowców (Selection criteria for conservation students — a teacher problem)* — Hans Ch. von Imhoff; referat ten został zilustrowany zestawem testów mających na celu określenie cech przyszłych konserwatorów pod kątem ich przydatności do zawodu.

Sesja VI (9. IX) nosiła tytuł: *Materiały dydaktyczne, produkcja i możliwość nabywania (Didactic material, production, availability...)*. Spośród ośmiu wystąpień bodajże najciekawszym było wystąpienie Ivana Toml-

janovića z Jugosłowiańskiego Instytutu Ochrony Zabytków w Zadarze. Poprzez projekcję filmu z odpowiednim komentarzem ukazał on produkcję wełny, jej przędzenie i farbowanie oraz produkcję tkanin. Pod koniec posiedzenia H. Ch. von Imhoff zreferował w skrócie celowość dotychczasowych obrad, dyskusji i nielicznych jeszcze publikacji na temat kształcenia konserwatorów oraz zasygnalizował przyszłą konferencję ICOM-CC-TCR w Kopenhadze w 1984 r.

Sesja VII (9. IX) stanowiła ostatnie posiedzenie czterodniowych obrad drezdeńskich. Sesja ta określona została nazwą *Pozycja konserwatora w społeczeństwie — emancypacja, hierarchia społeczna i wykształcenie (The position of the conservator in society — emancipation, hierarchy and training)*. Interesujące wystąpienie na ten temat miała Rosa de Rojas (Museo Nacional — Meksyk). Jej odczyt pt. *Wpływ konserwatorów na społeczeństwo meksykańskie (La influencia de los restauradores en la sociedad Mexicana)* był ilustracją działalności konserwatorów na tle stosunków społecznych w Meksyku. Prof. I. Sandner omówił *Pozycję społeczną konserwatorów w NRD (Die gesellschaftliche Position des Restaurators in der DDR)*, podkreślając stałą tendencję liczbowego wzrostu konserwatorów i podnoszenie ich kwalifikacji. Ciekawy, choć nieco dyskusyjny referat w tej grupie tematycznej wygłosił również H. Ch. von Imhoff: *Pozycja konserwatora-restauratora w zależności od akademickiego poziomu jego wykształcenia (The conservators position in relation to the academic level of his training)*. Omawiając rolę konserwatora-historyka, archeologa, naukowca, urzędnika, niemal zupełnie pominął on znaczenie konserwatora jako artysty plastyka; zwrócił na to uwagę w dyskusji prof. Gezá Entz z Akademii Sztuk Pięknych w Budapeszcie.

W dniu 8. IX. po Sesji V w godzinach wieczornych odbyła się dyskusja „okrągłego stołu”, która zgromadziła młodych konserwatorów, głównie z krajów niemieckojęzycznych. Dyskusję tę poprzedził wstępem (por. *Zur Ausbildung und Einstufung von Restauratoren — Bemerkungen zur Lage in deutschsprachigen Ländern*, „Maltechnik”, nr 3, 1983), a następnie prowadził H. Ch. von Imhoff.

Atrakcją konferencji były m. in. całodniowe wycieczki do zamku Moritzburg i Miśni (7. IX.) oraz Pilitz i Königstein (10. IX.), zwiedzanie odbudowanego gmachu Semper Oper w Dreźnie, jak również liczne spotkania towarzyskie. Trzeba przy tym podkreślić dobrą organizację spotkania, gościnność gospodarzy i miłą atmosferę obrad.

Ogółem wzięło udział w konferencji około 60 osób (w tym 43 zaproszonych uczestników), reprezentujących 15 krajów oraz różne specjalności i funkcje konserwatorskie. W czasie

* Referat ten zostanie opublikowany w nr 3—1984 „Ochrony Zabytków”.

sesji roboczych wygłoszono ponad 30 referatów i komunikatów oraz zabierano ok. 40 razy głos w dyskusjach — niezależnie od dyskusji „okrągłego stołu”.

Polskie środowiska konserwatorskie i dwie wyższe uczelnie plastyczne reprezentowali: dr Janusz Lehmann — Muzeum Narodowe w Poznaniu, prof. dr Władysław Slesiński — Wydział Konserwacji Dzieł Sztuki ASP w Krakowie oraz doc. Stanisław Stawicki — Wydział Konserwacji Dzieł Sztuki ASP w Warszawie. Wygłosili oni kolejno 3 referaty: *The internship of conservation students in Museum (Praktyki studentów konserwacji w muzeach)*, wymieniony już referat *Diplom als Krönung... (Dyplom jako uwieńczenie studiów konserwatorskich)* oraz *Ausgewählte Probleme der Restauratorenausbildung im Bereich der Restaurierung von Wandmalereien (Wybrane problemy kształcenia konserwatorów w zakresie konserwacji malowideł ściennych)*.

Z przebiegu obrad konferencji drezdeńskiej — treści wygłoszonych referatów, dyskusji oraz rozmów i uwag wymienionych z uczestnikami — można wyciągnąć następujące wnioski:

1. Sposób i zakres kształcenia konserwatorów — w zależności od charakteru uczelni, zakładu naukowego

lub innej instytucji przygotowującej kadrę specjalistów — jest bardzo zróżnicowany.

2. Forma i zakres kształcenia konserwatorów wynika również z określonych potrzeb konserwatorskich (rodzaju zabytku, jego stanu zachowania itp.), typowych dla danego kraju lub kręgu kulturowego.

3. Kształcenie konserwatorów prowadzone jest w różnych warunkach kulturowych i geograficznych, ale także społeczno-politycznych i ekonomicznych, stąd specyfika studiów (np. Chile i Meksyk, Ameryka Płn., Europa, Japonia).

4. Kształcenie specjalistów z zakresu konserwacji jest wynikiem z jednej strony — wspólnej dla wszystkich krajów troski o ratowanie przed zniszczeniem zabytków i dzieł sztuki, z drugiej — określonego zapotrzebowania oraz mecenatu społecznego i państwowego (różnego dla różnych krajów i kontynentów).

5. Wyższe uczelnie plastyczne w Europie (w tym jako jedne z pierwszych wyższe szkoły w Polsce) już od wielu lat najbardziej wszechstronnie kształcą specjalistów z zakresu konserwacji dzieł sztuki. Program studiów na tych uczelniach uwzględnia możliwie najpełniej potrzeby wiedzy artystycznej, naukowej i praktyczno-wykonawczej, niezbędnej do przygotowania przyszłego konserwatora do samodzielnej i odpowiedzialnej pracy.

6. W przygotowywaniu kadr konserwatorskich powinno się jasno określić zakres i stopień nauczania, a więc rozróżnić wykształcenie na poziomie średnim oraz na poziomie kursów szkoleniowych (technicy, specjaliści wąskich dziedzin) od pełnego wykształcenia konserwatorskiego na szczeblu szkoły wyższej.

7. Wszelkie spotkania tego typu, jak konferencje ICOM-CC-TCR mają duże znaczenie i są pomocą dla działalności dydaktycznej w zakresie konserwacji dzieł sztuki i zabytków — niezależnie od poziomu i stopnia rozwoju dydaktyki konserwatorskiej w poszczególnych krajach.

8. Dydaktyka konserwatorska w Polsce (UMK w Toruniu, ASP w Krakowie i ASP w Warszawie) ze swym trzydziestoletnim doświadczeniem ma już liczący się dorobek, który wykorzystywany jest za granicą. Żałować tylko należy, że w ślad za tym doświadczeniem i możliwościami kadrowymi uczelni nie idzie realizacja potrzeb materiałowych, lokalowych i odpowiedniego wyposażenia pracowni. W tyle pozostajemy również na polu wydawniczym oraz organizacji spotkań i prezentacji dorobku naukowo- i artystyczno-konserwatorskiego.

Stanisław Stawicki

TECHNIKA I MATERIAŁY STOSOWANE PRZY KONSERWACJI ZABYTKÓW — KONFERENCJA GRUPY ROBOCZEJ DS. KONSERWACJI ZABYTKÓW HISTORII, KULTURY I MUZEALIÓW

W dniach 4—6. X. 1983 r. w NRD, w pałacu Wiepersdorf, należącym dawniej do zaprzyjaźnionej z Polską rodziny von Arnim, odbyło się drugie międzynarodowe spotkanie delegatów Grupy Roboczej Krajów Socjalistycznych ds. Konserwacji Zabytków Historii, Kultury i Muzealiów pracujących w ramach tematu VI: *Technika i materiały stosowane przy konserwacji zabytków*.

Temat ten dzieli się na trzy podtematy:

1. *Techniki i materiały stosowane przy konserwacji zabytków architektury*.

2. *Techniki i materiały służące do konserwacji zieleni*.

3. *Techniki i materiały służące do konserwacji zabytków ruchomych*.

W obradach wzięły udział delegacje NRD, Związku Radzieckiego, Czechosłowacji i Polski; ta ostatnia w składzie: prof. dr Zdzisław Czernski z Instytutu Technologii i Organizacji Techniki Budowlanej Politechniki Warszawskiej i dr Jerzy Kehl z Laboratorium Muzeum Narodowego w Warszawie.

Celem prac zespołu jest zahamowanie importu materiałów i sprzętu

konserwatorskiego z krajów kapitalistycznych oraz stworzenie własnej bazy sprzętowo-materiałowej. Otwarcia obrad dokonał Generalny Konserwator NRD, a zarazem koordynator prac Grupy Roboczej w NRD — prof. dr L. Deiters. Następnie złożyli sprawozdania z prac własnych przedstawiciele poszczególnych delegacji. Zamiast szczegółowego omówienia referatów, zatrzymam się tylko na pracach zespołu VI.3. z NRD, gdyż — krótko mówiąc — zaimponowały mi.

W dwuletnim okresie zorganizowano wystawę sprzętu i materiałów stosowanych w konserwacji. Wystawa nie obejmowała wszystkich działów, lecz tylko sprzęt fotogrametryczny, niektóre narzędzia i materiały, jak również literaturę konserwatorską. Uczestnicy poza katalogiem fotogrametrycznym otrzymali informatory o materiałach chemicznych, z podkreśleniem tworzyw syntetycznych, pigmentów i farb akrylowych produkowanych w NRD. Otrzymali też częściowy katalog narzędzi, obejmujący narzędzia stolarskie i blacharskie. Dalsza część katalogu, związana z pracami malarskimi i pożyt-

Pałac Wiepersdorf — miejsce obrad Grupy Roboczej ds. Konserwacji Zabytków Historii, Kultury i Muzealiów